

Lofzang van Maria

In onderstaande kolommen heb ik vier Nederlandse versies van het Magnificat (Loflied van Maria) met elkaar vergeleken: die van Joannes Voet, bekend als gezang B uit de *Psalmen en gezangen voor den eredienst der Nederlandse Hervormde Kerk* uit 1938, de bewerking daarvan door [Willem Barnard](#) voor het Liedboek voor de Kerken uit 1973 (gezag 66), dan de versie van [Muus Jacobse](#) (Tussentijds 68) en tenslotte een grotendeels nieuwe herdichting van mijn eigen hand, tot stand gekomen rond de kerstvieringen van 2010 en 2011. Als referentie heb ik de tekst van het Loflied van Maria gegeven zoals deze staat in in de NBV (Nieuwe Bijbelvertaling) van 2004.

Gezang B (bundel 1938, tekst Johannes Eusebius Voet, 1706-1778), 7 coupletten (1a t/m 7a)

1a- Mijn ziel verheft Gods eer
mijn geest mag blij den Heer
mijn Zaligmaker noemen,
die in haar lage staat
zijn dienstmaagd niet versmaadt,
maar van zijn gunst doet roemen.

Gezang 66 (LVK 1973)
Bewerking Willem Barnard (1920-2010)
6 coupletten (1b t/m 6b)

couplet 1b als 1a, ongewijzigd
Mijn ziel verheft Gods eer
mijn geest mag blij den Heer
mijn Zaligmaker noemen,
die in haar lage staat
zijn dienstmaagd niet versmaadt,
maar van zijn gunst doet roemen.

Herdichting Jan Bouterse (2011)
5 coupletten (1c t/m 5c)

1c- **Mijn hart verheugt zich zeer,
mijn ziel prijst hoog de Heer,
hij heeft mij niet vergeten!
Ik die als jonge vrouw,
hem diende altijd trouw,
mag van zijn goedheid weten.**

Lied 68 (Tussentijds 2005) Versie Muus Jacobse

1d- Mijn ziel maakt groot de Heer,
mijn geest verheugt zich zeer,
want God heeft mij geringe,
die Hem, als dienstmaagd dien,
goedgunstug aangezien;
en deed mij grote dingen.

Tekst Nieuwe Bijbelvertaling (2004)

*Mijn ziel prijst en looft de Heer
mijn hart juicht om God, mijn redder:
hij heeft oog gehad voor mij,
zijn minste dienares.*

2a- Want zie, om 's Heren daân
zal elk geslacht voortaan
alom mij zalig spreken,
wijl God na ramp en leed
mij grote dingen deed:
nu is zijn macht gebleken

2b- Om wat God heeft gedaan
zal elk geslacht voortaan
alom mij zalig spreken:
o groot geheimenis
dat mij geschonken is,
Zijn almacht is gebleken.

2c- **Om wat hij heeft gedaan,
zal elk geslacht voortaan
mij gelukzalig noemen.
Barmhartig is de Heer
voor ieder die hem eert,
zijn grote naam wil roemen!**

2d- Van nu aan, om wat Hij,
de Sterke, deed aan mij,
zullen mij zalig prijzen
alle geslachten saam,
want heilig is zijn naam,
Hij zal zijn trouw bewijzen.

*Alle geslachten zullen mij voortaan zalig prijzen,
ja grote dingen heeft de Machtige voor mij
gedaan, heilig is zijn naam. Barmhartig is hij, van
geslacht op geslacht, voor al wie hem vereert.*

3a- Hoe heilig is zijn naam!
Laat volk bij volk tesaam
barmhartigheid verwachten,
nu Hij de zaligheid
voor wie hem vreest, bereidt
door al de nageslachten.

couplet 3b als 3a, ongewijzigd
Hoe heilig is zijn naam!
Laat volk bij volk tesaam
barmhartigheid verwachten,
nu Hij de zaligheid
voor wie hem vreest, bereidt
door al de nageslachten.

3c- **Wie leven in de schijn
de machtigsten te zijn,
die heersen over allen:
hun arrogant geluid
klinkt boven alles uit -
heel diep zullen zij vallen.**

3d- Zijn arm verstoot met kracht
de groten uit hun macht,
de vorsten van hun tronen;
maar hij maakt kleinen groot
en zal met overvloed
de hongerigen lonen.

*Hij toont zijn macht en de kracht van zijn arm en
drijft uiteen wie zich verheven wanen, heersers
stoot hij van de troon ...*

4a- Des Heren arm is sterk,
Hij deed een krachtig werk:
die hoog zijn van gevoelen,
heeft Hij verstrooid, verward
met alles, wat het hart
dier trotsen mocht bedoelen;

4b- Des Heren kracht is groot;
zijn arm verstroot, verstoot
die hoog zijn in hun ogen.
Hun tronen zijn niet meer,
maar gunstrijk wil de Heer
eenvoudigen verhogen.

4c- **Wie arm en naamloos leeft,
God is het die hun geeft
hoog aanzien, nieuwe kansen.
Er is geen honger meer,
maar al wie rijk zijn hier,
gaan heen met lege handen.**

*... en wie gering is geeft hij aanzien. Wie honger
heeft overlaadt hij met gaven, maar rijken stuurt
hij weg met lege handen.*

5a- Die stout zijn op hun macht,
heeft hij versmaad, veracht,
gestoten van de tronen;
maar Hij verhoogt en hoedt
het nederig gemoed,
waarin zijn Geest wil wonen.

5b- De Heer vervult met goed
uit 's hemels overvloed
der hongerigen monden.
Hij ziet geen rijken aan,
maar heeft met al hun waan
hen ledig weggezonden.

*Hij trekt zich het lot aan van Israël,
zijn dienaar, zoals hij aan onze
voorouders heeft beloofd;
hij herinnert zich zijn barmhartigheid
jegens Abraham en zijn nageslacht,
tot in eeuwigheid.*

6a- Hij heeft na lang geduld
met goederen vervuld
der hongerigen monden,
Hij zag geen rijken aan,
maar heeft z' in hunnen waan
gans ledig weggezonden.

7a- Zijn goedheid klom ten top:
Hij nam zijn Isrel op
naar 't heil, zijn knecht beschoren,
gelijk Hij, ons ten troost,
aan Abram en zijn kroost
voor eeuwig had gezwoeren

6b- Hij trok zich Israël aan,
en laat niet hulploos staan
die Abrams troost verwachten.
Groot en in eeuwigheid
is Gods barmhartigheid
voor duizenden geslachten.

5c- **Hij trekt zich Israël aan,
en laat niet hulploos staan
die Abrams troost verwachten.
Groot en in eeuwigheid
is Gods barmhartigheid
voor duizenden geslachten.**

4d- Hij heeft het lang voorzegd:
aan Israël zijn knecht
zal Hij genade schenken,
en hij zal Abraham
en al wie na hem kwam
in eeuwigheid gedenken.

Toelichting

Waarom heb ik een herdichting van de Lofzang van Maria gemaakt? De directe aanleiding was de frase van 'de Heer die zijn dienstmaagd niet versmaadt' in het eerste couplet van de meest gezongen versie, die van gezang 66 uit het Liedboek voor de Kerken. Zo'n formulering roept vandaag meer misverstanden op dan dat hij ons dichter bij het wezen van de tekst brengt. We vinden de 'niet versmade dienstmaagd' in de versie van Johannes Eusebius Voet, waarvan het eerste en derde couplet onveranderd door Willem Barnard zijn overgenomen.

Ik ben aan een herdichting begonnen zonder eerst de oorspronkelijke versie van Voet te hebben geraadpleegd, en ook zonder kennis te nemen van de geheel nieuwe herdichting van Muus Jacobse (Tussentijds 68). Je kunt dat een nalatigheid noemen, maar het voordeel was dat ik bij mijn taak niet werd afgeleid door beide versies.

Wat betreft de liedboekversie van Willem Barnard: hij heeft de zeven coupletten van Voet teruggebracht tot 6, en dus het 1^e en 3^e onveranderd gelaten. Het lijkt er een beetje op dat hij juist die coupletten heeft aangepakt waarin sprake was van ouderwets taalgebruik: 'daan' (in plaats van 'daden'), en 'dier trotsen' ('van die trotsen').

Aan de andere kant heeft Barnard dus de niet versmade dienstmaagd laten staan. Met het handhaven van couplet 1 is ook de term 'zaligmaker' gebleven, een term die hoe langer ik er naar kijk, mij steeds minder zegt.

Om misverstanden voor te zijn: voor het werk van de in 2010 overleden dichter Willem Barnard heb ik grote waardering, wat ook geldt voor een groot deel van zijn bewerking van de Lofzang van Maria. Maar ik vind het jammer dat hij niet een stapje verder is gegaan, en bijvoorbeeld niet ook couplet 1 heeft vervangen.

Wat betreft de melodie van het lied: deze komt uit de calvinistische traditie (Straatsburg ,1539). Sommige mensen zullen deze misschien als te psalmachtig beoordelen, maar ik vind hem nog steeds heel sterk. We zien twee groepen van drie regels, waarbij de vierde regel de melodie naar beneden gaat om in de laatste regel naar een climax te voeren. Het rijmschema: aab-ccb. Het is zaak om daar bij de tekst rekening mee te houden; in de praktijk doe je dat automatisch wanneer je bij het dichtwerk de melodie voortdurend in je hoofd hebt.

Voet had zeven, Barnard zes coupletten nodig; ik heb mij zelf beperkt tot een vijftal. Dat is geen vooraf geplande keuze geweest: het kwam zo uit. Daarbij wilde ik de afwisseling van de bijbeltekst nauwgezet handhaven: de barmhartigheid voor wie God vereert (couplet 2, tweede helft), de machtigen die diep zullen vallen (couplet 3, eerste helft), de hongerigen en geringen die het goed zullen krijgen (couplet 4, eerste helft), maar de rijken die juist achter het net vissen (couplet 4, laatste twee regels).

Muus Jacobse heeft de Lofzang van Maria teruggebracht tot 4 coupletten. In zijn derde couplet heeft hij op knappe wijze samengevat waar Barnard er twee voor nodig had (en Voet zelfs drie). Zelf vind ik twee coupletten wel een goede tussenweg. Couplet 4 van Muus Jacobse vind ik heel sterk, zou ik voor mijn versie wel willen overnemen, maar dat zou wat al te brutaal zijn.

De coupletten schematisch:

Voet 1	Barnard 1	Jacobse 1	Bouterse 1
Voet 2 en 3	Barnard 2 en 3	Jacobse 2	Bouterse 2
Voet 4, 5 en 6	Barnard 4 en 5	Jacobse 3	Bouterse 3 en 4
Voet 7	Barnard 6	Jacobse 4	Bouterse 5

Enkele opmerkingen bij mijn herdichting.

Couplet 1: Ik heb bewust de eerste twee regels in deze volgorde gezet; hierdoor is de verwijzing in de overgang van regel 2 naar 3 (... de Heer, hij heeft ...) logischer. Het woord 'dienstmaagd' wilde ik hoe dan ook vermijden. 'Jonge vrouw' staat niet in de bijbelse tekst, maar is mijn (en niet alleen mijn) theologische interpretatie van de aanduiding maagd (die Maria, zoals bekend mag worden verondersteld, was), en ik vond bovendien de combinatie van 'jonge vrouw' met 'diende *altijd* trouw' wel spannend.

Couplet 2: Een van de kwesties is hoe vaak je het woord Heer en ook God mag gebruiken. Ik ben daar liefst wat spaarzaam mee, en heb in de eerste regel '... hij heeft gedaan' geschreven (Barnard: '... God heeft gedaan'). Met de term 'gelukkig' vond ik een geschikte oplossing om de term 'zalig' de juiste lading te geven. Want waar gaat het om bij het woord zalig om een titel of een gevoelstoestand? Of om een soort troostprijs (als bij de zaligsprekingen van de Bergrede)?

Couplet 3: Het werd tijd dat het woordje 'arrogant' eens in een kerklied verschijnt, en hier is het op zijn plaats. Want dat is natuurlijk evident: qua woordgebruik zijn bijvoorbeeld de liederen van de bundel Tussentijds nog heel ouderwets, of tijdloos. Afgezien misschien van sommig modern dichterlijk taalgebruik ('Licht dat ons aanstoot in de morgen') zouden deze liederen voor mensen die honderd jaar geleden hebben geleefd, nog heel toegankelijk zijn. Regel 5 zou ook met een dubbele punt of een puntkomma kunnen worden afgesloten. Couplet 3 eindigt met de val van de machtigen, dat is waar couplet 4 bij Barnard begint. Daardoor kon ik in mijn couplet 4 de tweede helft van couplet 4 en couplet 5 van Barnard samenvoegen.

Couplet 4 gaf mij rijmtechnisch gezien de meeste problemen, vandaar de twee voorbeelden van halfrijm. Maar met de woorden 'aanzien' en (het wegsturen met) 'lege handen' heb ik mij wel nauwgezet aan de bijbeltekst gehouden.

Couplet 5 had ik in eerste instantie ongewijzigd gelaten, dus gelijk aan couplet 6 van Barnard. Maar in de NBV staat dat God zich het lot van Israël *aantrekt*, en deze werkwoordsvorm in de tegenwoordige tijd heb ik in de eerste regel ingevoerd. Overigens staat in de vorige bijbelvertaling: *heeft zich aangetrokken*. Muus Jacobse deed het nog beter: Hij (God) heeft het lang voorgezegd dat hij aan Israël ... zal schenken.

Alphen a/d Rijn (31 december 2011)